

Výskyt klouzku strakoše (*Suillus variegatus*) na severovýchodní Moravě a ve Slezsku (Česká republika)

Occurrence of the Velvet Bolete (*Suillus variegatus*) in northeastern Moravia and Silesia (Czech Republic)

●
Helena DECKEROVÁ¹, Jiří ŠUHAJ² & Jiří POLČÁK³

¹⁾ Otakara Jeremiáše 1932/12, CZ-708 00 Ostrava, e-mail: helena.decker@tiscali.cz

²⁾ Svatopluka Čecha 1075, CZ-735 81 Bohumín, e-mail: ssuh@email.cz

³⁾ Bratrská 8, CZ-750 51 Přerov, e-mail: j.polcak@email.cz

Keywords: 1844–2012 period, Agaricomycetes, Basidiomycota, Boletales, Fungi, Gomphidiaceae, NE Moravia

Abstract: 17 localities of the Velvet Bolete (*Suillus variegatus*) in NE Moravia and Silesia are listed by the authors. Fruitbodies were found under pines, mainly *Pinus sylvestris*, only one exceptional record was associated with *Pinus rotundata* (Rejvíz National Nature Reserve).

ÚVOD

Klouzek strakoš *Suillus variegatus* (Swart 1810: Fr. 1821) Richon et Roze 1888 je stopkovýtrusná houba (Basidiomycota) z třídy Agaricomycetes a z řádu hřibotvarých (Boletales) (MUÑOZ 2005; HOLEC et al. 2012). V Evropě roste v kyselých borech, často na vřesovištích a příležitostně na tlejících kmenech konifer (BUCZACKI 2012); vyskytuje se také na Sibiři (DERMEK 1989). Ve střední Evropě je nalézán především pod borovicí lesní – sosnou (*Pinus sylvestris*), v jižní Evropě také pod borovicí montereyskou (*Pinus radiata*) a b. přímořskou (*Pinus pinaster*) (MUÑOZ 2005). Na Slovensku jsou známy nálezy z okolí Štrbského plesa ve Vysokých Tatrách z nadmořské výšky 1200 m (KUTHAN 1989), v Itálii do 1580 m (NONIS 2007). Fruktifikuje také pod smrkem ztepilým (*Picea abies*), modřínem opadavým (*Larix decidua*), jedlí bělokorou (*Abies alba*) a borovicí černou (*Pinus nigra*) (PILÁT 1952; MIHAJLOVICH 2005).

V Česku je klouzek strakoš především v Čechách hojným druhem vlhkých borů od nížin až vysoko do hor, kde tvoří mykorhizu s borovicí blatkou (*Pinus rotundata*) a b. klečí (*Pinus mugo*) (POUZAR 1982; ŠUTARA et al. 2009).

Nejhojnější je v Polabí, v Krkonoších byl nalezen v nadmořské výšce 1100 m (JIRÁSEK 2013). Poměrně málo zpráv pochází ze střední a severní Moravy, odkud navíc chybějí údaje o lokalitách výskytu. Podle MARQUARTA (1844a) byl klouzek strakoš v roce 1843 přinášen na olomoucký trh. Výskyt v písčitých borech Olomoucka uvádí JAPP (1930). Byl nalezen také v Beskydech (POLČÁK 2011) a na Vsetínsku (HRNČÍŘÍK 1989, 2012). Ze Slezska uvedl klouzek strakoše poprvé MARQUART (1844b). NIESSL (1865) odtud zaznamenal dvě lokality: Jeseník (Freiwaldau) a Rejvíz (Raiwiesen).

Klouzek strakoš byl v dřívějších letech zcela běžnou houbou, v posledních asi 30 letech je jeho výskyt stále řidší. V následujícím přehledu uvádíme 17 dosud nepublikovaných údajů o lokalitách na severovýchodní Moravě a ve Slezsku, z nichž pět je doloženo herbářovými položkami.

METODIKA

Provedli jsme rešerši literárních údajů ze Slezska a vlastní sběry jsme doplnili nepublikovanými údaji ze sbírek regionálních muzeí. Všechny lokality jsme označili kódy síťového mapování

Fig. 1. Klouzek strakoš (*Suillus variegatus*), Vřesina (Slezsko) (foto J. Šuhaj).

Fig. 1: Velvet Bolete (*Suillus variegatus*), Vřesina (Silesia) (photo J. Šuhaj).

(ANONYMOUS 1981; NOVÁK 1989; PRUNER & MÍKA 1996). Příslušnost lokalit k území české části Slezska jsme určili podle prací MACHÁT (1929) a KARTOUS & KALUS (1992). Slezskem nazýváme historické území náležící České republice (BAKALA et al. 1990). Historické názvy lokalit jsme identifikovali podle práce TUREK (1974).

Výškové stupně jsou stanoveny podle práce PIKULA & RYBNÍČEK (1973). Originální diapozitivy k rukopisu KUTHAN (1966) jsou uloženy v depozitáři Ostravského muzea (inv. č. 703, kat. č. B1/66). Přehled starších nálezů ve Slezsku jsme doplnili o dosud nepublikované lokality z Opavska z let 1951–1998 a informace ze sched herbářových položek. Za zkratkou herbáře je v závorce uveden kód položky.

Zkratky herbářů s doklady klouzku strakoše (*Suillus variegatus*):

HD – Helena Deckerová, Ostrava

OM – Ostravské muzeum, Ostrava

JŠ – Jiří Šuhaj, Bohumín

SZMO – Slezské zemské muzeum v Opavě

VMŠ – Vlastivědné muzeum v Šumperku

VÝSLEDKY

Nepublikované nálezy klouzku strakoše (*Suillus variegatus*) na severovýchodní Moravě:

1. Moravia, Prostřední Bečva, okres Vsetín (6575), Bacov, nálezy v letech 2009–2012, leg. et det. J. Polčák.
2. Moravia, Dolní Bečva, okres Vsetín (6575), kamenolom Koliba, Pod horů, nálezy v letech 2009–2012, leg. et det. J. Polčák.
3. Moravia, Hovězí, okres Vsetín (6674), 688 m n. m., Vsetínské vrchy, U Karolů, okraj smíšeného lesa (smrk, habr, borovice), pod borovicí v trávě, 8.VII.1983, leg. et det. J. Hrnčířfk.
4. Moravia, Pozdětchov, okres Vsetín (6773), pod vrchem Svěradov, nálezy kolem let 1974–1982, lokalita byla později zničena, leg. et det. J. Polčák.
5. Moravia, Lidečko, okres Vsetín (6774), pod vrchem Stráž, nálezy v letech 1990–2012, leg. et det. J. Polčák.
6. Moravia, Lidečko, okres Vsetín (6774), Lomensko, nedaleko PP Čertovy skály, nálezy v letech 2011–2012, leg. et det. J. Polčák.

7. Moravia, Francova Lhota-Pulčín, okres Vsetín (6774), PR Hradisko, nálezy v letech 1990–2012, nejbohatší lokalita *Suillus variegatus* na severovýchodní Moravě, leg. et det. J. Polčák.
8. Moravia, Francova Lhota, okres Vsetín (6874), 720 m n. m., Čubův kopec, v trávě na okraji borového porostu, 13.X.2012, leg. V. Kabrhel, det. J. Hrnčířík.
9. Moravia, Lužná, okres Vsetín (6774), Javorníky, údolí potoka Luženky (pravý přítok říčky Senice), 1 km SV od vesnice, listnaté a smíšené lesy, pod borovicí, 25.VIII.1997, leg. L. Mikušek, det. J. Hrnčířík.

Nepublikované nálezy klouzku strakoše (*Suillus variegatus*) ve Slezsku:

10. Silesia, Javorník, okres Jeseník (5667), 13. VII. 2007, PR Račí údolí, pod *Pinus sylvestris*, leg., det. et not. H. Deckerová.
11. Silesia, Zlaté Hory-Rejvíz, okres Jeseník (5769), 750 m n. m., 15.IX.2005, blatkový bor u Velkého mechového jezera v NPR Rejvíz, pod *Pinus rotundata* a *Betula carpatica*, leg., det. et not. V. Balner.
12. Silesia, Heřmanovice, okres Bruntál (575870), 800 m n. m., 17.VIII.1951, smrkoborový les, leg. et det. František Šmarda, herb. SZMO (OP26616) – označen jako *Boletus variegatus*.
13. Silesia, Krasov, okres Bruntál (5971), 600 m n. m., 28.VIII.1951, leg. et det. František Šmarda, herb. SZMO (OP26724) – označen jako *Boletus variegatus*.
14. Silesia, Stěbořice-Nový Dvůr, okres Opava (6072), 28.IX.1998, travnaté plochy v Arboretu v odd. 10, 11 a 12, leg. et det. Ema Olšáková, herb. SZMO (178147).
15. Silesia, Vřesina, okres Opava (6075), 270 m n. m., podzim 2008, leg. et det. P. Molitor; 6.X.2012, okraj pískovny, pod borovicí, leg. et det. J. Šuhaj & H. Deckerová, herb. JŠ, dupl. předán do herbáře Ostravského muzea.
16. Silesia, Vítkov-Klokočov, okres Opava (6272), 3.IX.1972, leg. et det. Jan Dítě, herb. VMŠ.
17. Silesia, Větrkovice, okres Opava (6272), VIII.1965, jehličnatý les (*Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Larix decidua*), leg., det. et fot. J. Kuthan (diapozitiv snímku je uložen v depozitáři OM) – uveden jako klouzek pestrý (*Suillus variegatus*).

DISKUSE

Ze střední a severní Moravy máme o klouzku strakoši od kolegů jen málo údajů. Hlůza (pers. comm.) má informace o jednotlivých nálezech v okrese Olomouc a Šumperk (leg. J. Horký, not. B. Hlůza). Na Přerovsku pravděpodobně neroste nikde (Polčák unpubl.). V Moravskoslezských Beskydech našel strakoše Graca (pers. comm.) v roce 2011 na Horní Bečvě. O dřívějším vzácném výskytu na Vsetínsku svědčí ojedinělé zmínky v regionální literatuře z let 1943–2000 (Hrnčířík, pers. comm.). Jeho lidové názvy se místně lišily takto: „žluták“ (Vsetín – lokality k. ú. Jasénka, Rokytice), „máseľňák“ (Horní Lideč – hraniční pásma), „zaječák“ (Brňov u Valašského Meziříčí) a „podskalňák, máseľňák, podskalník“ (Hovězí – Javorníky a Vsetínské vrchy).

Ve Slezsku v 80.–90. letech 20. století sbíral *Suillus variegatus* běžně Balner (unpubl.) s otcem ve štítinském polesí (6174) na Opavsku, ale po roce 2000 zde již nalezen nebyl. Ve stejné oblasti byl opakovaně sbírán v 90. letech 20. století na trase z Podvihova (6173) do Pusté Polomi (6174), kde mu zdejší houbaři říkali „žitňok“ (Graca, pers. comm.). V roce 2011 dostal Balner (pers. comm.) k určení jeden nález z Bruntálska bez bližších podrobností. Ve Slezsku druh ustupuje, pravděpodobně z důvodu zarůstání borových lesů vysokými bylinami a keři (*Sambucus nigra*, *Rubus* spp.). Recentní výskyty po roce 2007 pocházejí z vlhčích borů s podrostem mechu (Zlaté Hory-Rejvíz, Javorník a Vřesina).

ZÁVĚR

Autoři uvádějí ze severovýchodní Moravy a Slezska 17 lokalit klouzku strakoše (*Suillus variegatus*). Nálezy byly uskutečněny v na-prosté většině pod borovicí lesní (*Pinus sylvestris*); jedinou výjimku tvoří nález v NPR Rejvíz pod borovicí blatkou (*Pinus rotundata*). Na Vsetínsku se nachází devět lokalit, z toho na šesti z nich byl potvrzen výskyt i po roce 2000. V regionálních muzeích jsou uloženy čtyři herbářové položky nálezů ze Slezska z let 1951

(Heřmanovice, Krasov), 1972 (Vítkov-Klokočov) a 1998 (Stěbořice-Nový Dvůr). Recentní nálezy ze Slezska pocházejí z let 2005 (Zlaté Hory-Rejvíz), 2007 (Javorník), 2008 a 2012 (Vřesina).

PODĚKOVÁNÍ

Za poskytnutí údajů jsme zavázáni V. Balnerovi (Opava), M. Gracovi (Ostrava), B. Hlúzovi, (Šternberk), J. W. Jongepierovi (Veselí nad Moravou), P. Molitorovi (Bílovec) a A. Vágnerovi (Brno).

LITERATURA

- ANONYMOUS (1981): ČSSR 1 : 500 000. Účelová podkladová mapa pro ústav pro výzkum obratlovců ČSAV. Kartografie, Praha, 1mp.
- BAKALA J., MÜLLER K. & GRIM T. (1990): Československé Slezsko, třetí historická země Českého státu. ONV Opava, Opava, 4 pp.
- BUZACKI S. (2012): *Collins Fungí Guide*. The most complete field guide to the mushrooms & toadstools of Britain & Ireland. HarperCollins Publishers, London, 640 pp.
- DERMEK A. (1989): *The spotters guide to mushrooms and other fungi*. Dorset Press, New York, 224 pp.
- HOLEC J., BIELICH A. & BERAN M. (2012): *Přehled hub střední Evropy*. Academia, Praha, 624 pp.
- HRNČÍŘÍK J. (1989): Mykoflóra Vsetínska. *Zpravodaj Okresního vlastivědného muzea ve Vsetíně*, 1989: 42–45.
- HRNČÍŘÍK J. (2012): Vzácné a ohrožené houby. In: AUČT. DIV.: *Příroda Valašska*. Český svaz ochrany přírody, <http://www.priroda-valasska.cz/cz/4-priroda-valasska/35-houby-a-lisej-niky/36-houby-fungi-37-vzacne-a-ohrozene-houby.html> (accessed 1 February 2013).
- JAPP G. (1930): Vyšší houby, pp. 170–198. In ČERNÝ N. & PE-LÍŠEK R. (eds): *Přírodní poměry župy olomoucké*, sešit 6–7. Vlastivěda střední a severní Moravy, díl I. (Vlastivěda župy olomoucké). In Vlastivědné příručky, svazek I. Učitelské jednoty v župě olomoucké, Kroměříž, xv + 560 pp.
- JIRÁSEK S. (2013): Klouzek strakoš *Suillus variegatus* (Sw.) Kuntze. Biolib, <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id62923/> (accessed 1 April 2013).
- KUTHAN J. (1966): Popis diapositivů k souboru: „100 druhů známějších a jedovatých hub Slezska“ (originální diapositivy inž. J. Kuthana). Ms, 8 pp. [Depon. in: Ostravské muzeum]
- KUTHAN J. (1989): Seznam makromycetů sbíraných na průzkumných exkurzích (s myk. NDR) ve dnech 3.IX.–9. IX. 1988 a na exkurzích „Setkání českých a slovenských mykologů pod Tatrami“ dne 10.IX.–18.IX. 1988 na lokalitách v oblasti Vysokých a Nízkých Tater a v Slovenském rudohoří, 63–90. In KUTHAN J. (ed.) 1989: *Houby rašeliníšť a bažinatých lesů v Československu*. Sborník referátů, ČVSM, Praha, 90 pp.
- KARTOUS J. & KALUS J. (1992): *Slezsko očima statistiky*. Okresní oddělení Českého statistického úřadu v Opavě, Opava, 42 pp.
- MACHÁT F. (1929): *Místopisná mapa Moravy a Slezska*, 1 : 600 000. Příloha České Ročenky 1929. Vlastním nákladem, Praha, 1 mp.
- MARQUART F. (1844a): Uebersicht der Schwammgattungen, welche bei der äusserst günstigen Vegetation derselben reichlichst im Jahre 1843 in Olmütz zu Markte gebracht wurden. *Moravia. Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes*, 1844 (7): 26.
- MARQUART F. (1844b): Zur Naturkunde Mährens und Schlesiens. *Moravia. Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes*, 1844 (17): 67, (18): 70–72.
- MIHAJLOVICH D. I. (2005): Mycobionts of *Picea abies* ectomycorrhizal rootlets in bilberry spruce forest (Leningrad Region). *Mycology and Phytopathology*, 39 (3): 41–47.
- MUÑOZ J. A. (2005): *Boletus s.l. (excl. Xerocomus). Strobilomycetaceae, Gyroporaceae, Gyrodontaceae, Suillaceae, Boletaceae*. Fungi Europaei Vol. 2. Edizioni Candusso, Alasio, 952 pp.
- VON NIESSL G. (1865): Vorarbeiten zu einer Kryptogamenflora von Mähren und Oesterreich-Schlesien II. Pilze und Myxomycetes (Erste Folge). *Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn*, 4: 284–317. (sec. rec. SCHROETER 1889)
- NONIS U. (2007): 500 *Funghi*. Priuli & Verlucca, Scarmagno – Ivrea, 500 + cvix pp.
- NOVÁK I. (1989): Seznam lokalit a jejich kódů pro síťové mapování entomofauny Československa. *Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV*, 25 (1–2): 3–84.
- PIKULA J. & RYBNÍČEK K. (1973): Charakteristika životního prostředí suchozemských obratlovců při ekologických a faunistických výzkumech v ČSSR. *Vertebratologické zprávy*, 1973: 27–46.
- PILÁT A. (1952): *Naše houby*. Brázda, Praha, 336 pp.
- POLČÁK J. (2011): Masliak strakatý *Suillus variegatus* (Sw.) Kuntze. Na houby, http://www.nahuby.sk/obrazok_detail.php?obrazok_id=286396&poradie=9&form_hash=2346161e77983b4cbfab04404d943ff7 (accessed 31 March 2013).
- POUZAR Z. (1982): Neznámé druhy naší mykoflóry – II. Mykologické listy, 7: 4–5.
- PRUNER L. & MÍKA P. (1996): Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování. *Klapalekiana*, 32 (Suppl.): 1–175.
- SCHROETER J. (1889): *Die Pilze Schlesiens. Erste Hälfte*. J. U. Kern's Verlag, Breslau, 814 pp.
- ŠUTARA J., MIKŠÍK M. & JANDA V. (2009): *Hřibovité houby. Čeled' Boletaceae a rody Gyrodon, Gyroporus, Boletinus a Suillus*. Academia, Praha, 296 pp.
- TUREK A. (1974): *Místopisný rejstřík obcí Severomoravského kraje, 1. a 2. díl*. Státní archiv v Opavě, Opava, 965 pp.